

Fodor P. András

Egy Régi Napló Lapjaiból

Budapest fiatal hősei

Mint egy régi napló lapjai, lassan fakulnak emlékeink. Ahogy emlékeink fakulnak, mi egyre kevesebben és kevesebben vagyunk életben, hogy beszéljünk róluk. Emlékszem, mit írt Marcel Proust Az eltűnt idő nyomában című híres könyvében : "... amikor a távoli múltból semmi sem marad fenn ... a dolgok illata és íze hosszú ideig érezhető ...és lényegük nem homályosodó kicsi és szinte tapinthatatlan cseppjét adja az emlékezet óriási szerkezetében..."

Nem emlékszem már a sebesült és elesett kadétek jajkiáltásaira, sem a bajtársaiméra, de még mindig emlékszem a vérük szagára.

Még mindig emlékszem a virágok illatára és ízére a budapesti Városligetben, ahol először öleltem át egy szép magyar kislányt, akit nagyon szerettem.

Még mindig emlékszem a Duna szagára, azon a komor, szomorú őszi reggelen, 1956 november 4-ikén, amikor az orosz csapatok igen nagy túlerővel tértek vissza Budapestre, hogy leverjék és csírájában fojtsák el a forradalmat.

Még mindig emlékszem a sütemények és pogácsák csodálatos illatára, amelyeket a nagyanyám készített.

De leginkább emlékszem az általam annyira szeretett város, Budapest ezernyi illatára és ízére; és emlékszem a hősi és lelkesítő október 23-ára, a forradalom kitörésének napjára.

Az elmúlt években, október hónapjában, ahogy közeledett a forradalom évfordulója, bárhol jártam és bármit is csináltam, próbáltam fellapozni ezt a régi naplót, amely már csak egy pár lapból állt, hogy újra átgondoljam és átéljem azokat a felejthetetlen napokat.

Az idő múltával a naplóm lapjait egyre nehezebb volt olvasni, a lapok megsárgultak, törékenyek lettek és kezdtek darabokra törni. Már egy ideje terveztem, hogy emlékezetből is fogom rekonstruálni az átélt eseményeket. A 40. évforduló kiváló alkalom volt erre. Most, az 50-ik évforduló közeledtével visszaemlékezéseimet próbálom még jobban kiegészíteni azokkal az eseményekkel, amelyek október 29-ike és november 7-ike között történtek, mivelhogy ezek a dátumok voltak feljegyezve a megmaradt naplómban.

Az itt következő oldalakon tisztelettel adózom azoknak a kadétnak, katonatársaimnak, bajtársaimnak, akik megsebesültek vagy életüket vesztették a forradalom idején. Tisztelettel adózom azoknak, akiket kivégeztek vagy bebörtönöztek a brutális elnyomás éveiben. Továbbá adózom azoknak is, akik az erős ideológiai behatás és a parancsok ellenére is hűek maradtak a forradalom eszményeihez.

Október 29.

Emlékszem arra a hírre, amely mintegy erdőtüz gyorsaságával terjedt : "Elmennek az oroszok! Az oroszok kivonulnak!" A laktanyámban leginkább öröm és boldogság uralkodott.

A Tüzérszti és a Műszaki Tüzérszti Iskola kadétjai az utcákon meneteltek, a magyar Himnuszt és az 1848-as forradalom dalait énekelték. A zászlóaljunk zászlaja, a magyar zászló és a forradalom zászlaja csattogott a friss, élénk szélben.

A gyalogjárón láttam néhány idősebb férfit, akik levették a kalapjukat ahogy megláttak benünket, asszonyokat, akik térdre hullva imádkoztak, és láttam fiatal lányokat, akik később virágokat hoztak nekünk.

Néhányan integettek, néhányan sírtak, amint látták ahogy elmasírozunk mellettük. Sokan kiabáltak: – “Éljen a forradalmi hadsereg”-, és azt is, hogy -“A hadsereg velünk van!”-

Amint elhaladtunk a Kilián laktanya mellett és a Corvin köz előtt, ahol a legvéresebb és a leghősiesebb harcok zajlottak, a katonák és a felkelők éljeneztek és tapsoltak a laktanya ablakaiból.

Megálltunk a Boráros téren, mivel a parancsunk arra szólta, hogy biztosítsuk és irányítsuk a szovjet csapatok kivonulását a város néhány stratégiai fontos pontjáról. A parlamentereink megközelítették a szovjet tankokat a Petőfi-hídnál. A tankok lassan elkezdtek kivonulni.

Zuhogott az eső, és hideg volt. Sok szabadságharcos gyűlt körénk és élelmet is hoztak nekünk. Azután tovább meneteltünk. Úgy éreztem magam, mint aki újjászületett. Mi voltunk az új hadsereg, a forradalmi hadsereg. Talán nem is teljesen megérdemelten, a forradalom hőseinek tekintettek bennünket.

Óriási büszkeséget éreztem... a könnyeim is kezdtek folyni az arcomon, összekeveredve a hulló esőcseppekkel. De nem is próbáltam elrejteni az érzelmeimet.

November 4.

Hajnaltól riadót fújtak, és tudatták velünk, hogy az oroszok nagy túlerővel tértek vissza. Lelkesek voltunk és készek voltunk harcolni – néhány parancsnokunkat kivéve.

Az iskola területén volt a hadsereg 27. állománya főhadiszállása, egy alezredes parancsnoksága alatt. A Legfelsőbb Forradalmi Tanács utasítására a kadétek szintén az ő parancsnoksága alá kerültek.

Hajnali fél négykor, az új parancsnok azt az utasítást kapta, hogy szervezze meg Budapest déli részének védelmét az orosz csapatok ellen, akik nagy túlerővel közelednek. Tizenhat szovjet hadosztály, köztük páncélos és gépesített gyalogsági osztagok kezdték meg támadásukat Budapest ellen.

A mi védelmi kerületünk az Üllői út volt, egészen a Kőbányai úttal való kereszteződéséig. Az iskola Forradalmi Tanácsa elrendelte, hogy a kadétek egy pár ágyúval és géppuskákkal felfegykezve álljanak készenlétben. A parancsnokunk viszont azt állította, hogy lehetetlen megvédeni az iskolát a nagy szovjet túlerővel szemben. A Forradalmi Tanács elnöke ragaszkodott a parancs végrehajtásához. A parancsnok ezért riadót fújtattott és a kadéteket készenléti állapotba rendelte, de úgy döntött, hogy nem teljes erővel fogunk ellenállni az oroszoknak.

Öt óra húsz perckor a budapesti rádióból felhívás szólt: “Itt Nagy Imre beszél, a Magyar Népköztársaság minisztertanácsának elnöke. Ma hajnalban a szovjet csapatok támadást indítottak fővárosunk ellen a nyilvánvaló szándékkal, hogy megdöntsék a törvényes demokratikus magyar kormányt. Csapatunk harcban állnak! A kormány a helyén van. Ezt közlöm az ország népével és a világ közvéleményével!”

Amikor az első szovjet tankoszlop megjelent az Üllői úton, iskolánk védelmi kerületénél, elsöpörték néhány felállított tankelhárító fegyverünket. Egyszerre csak két orosz katona és egy tiszt közelített meg az épületet. Követelték, hogy beszélni akarnak az iskola parancsnokával.

Amikor a parancsnok megjelent, elkísérték a Népligetbe, ahol az orosz főhadiszállás volt. Ott, Bachtin szovjet ezredes ultimátumot adott a parancsnokunknak. A kadéteknek egy órán belül le kellett tenni a fegyverüket. Bármilyen ellenállás esetén, a fegyverletétel elutasítását is beleértve, az oroszok tüzet fognak nyitni a Népligetből az összes rendelkezésükre álló tankkal és tüzérséggel együtt azzal a szándékkal, hogy porig rombolják az épületet a benn tartózkodó kadétekkel együtt.

Amikor a kadétekkel ismertették a oroszok követeléseit, többségük azt kiállította, hogy inkább meghal, minthogy megadja magát. Sokan fogadkoztak, hogy utolsó lehetőségükig kitartanak a harcban. A tisztek egy része megpróbálta lebeszélni a kadéteket erről az öngyilkossággal felérő elhatározásról. Néhányan nem is akarták meghallgatni ezt a tanácsot és azt kiabálták, hogy “Ez árulás!”

A nagy kavargásban, egy pár felfegyverzett kadét (köztük István barátom és én), kiszöktünk a hátsó kijáraton, ahol még az oroszok nem jelentek meg. Ezek a kadétek vagy megpróbálták hazajutni, vagy tovább harcoltak a városban. Az ottmaradókat végül is meggyőzték bizonyos tisztek, hogy hiábavaló lenne az ellenállás. Összegyűjtötték a fegyvereiket, és megadták magukat a szovjeteknek. Néhányan csalódottságukban sírtak, sokan átkozták az őket foglyul ejtő szovjeteket.

November 5.

Istvánnal lerohantunk egy omladozó, öreg ház pincéjébe. Pokoli volt a látvány. Széttört ágyak, fegyverek hevertek szanaszét, nagyrészüket megrongálták a robbanások.

Emberi testrészek hevertek szerteszét valamint súlyos sebesültek és halottak. Néhányan sebesülten tántorogtak, a húruk kicsüngött szétroncsolt testükből. A bűz, a vér és vizelet szaga elviselhetetlen volt, mindent vastagon borított a vakolat. A rádióból gyászzena szólt felhívásokkal megszakítva, amelyek megadásra szólították fel a harcolókat.

Megpróbáltuk lefektetni a súlyos sebesülteket a törött vaságyakra. Igyekeztem felhasználni a hadseregbeli elsősegély-tanfolyamon tanultakat, és egy lepedőből készült tépéssel próbáltam bekötözni az előttem fekvő sebesült felkelőt.

István keze megállított. Felnéztem rá. “Mit akarsz még tőlem?”-kiáltottam. Kezdtém mérges lenni. “Nem látod, hogy meghalt, hogy meghalt?! Ez halott.” – mondta határozottan, de gyengéden.

Most már a holttestre néztem. Nem akartam elhinni, de valóban halott volt. A fiú nem lehetett több tizenhat évesnél. Mindentől elment a kedvem, hirtelen nagyon fáradt és szomorú lettem. Nem akartam már senkinek a sebeit bekötözni.

Amikor kint újra csend lett, Istvánnal együtt elhagytuk a pincét. Ahogy egy utolsó, hosszú pillantást vettem a vaságyra, a fiú arca meg fiatalabbnak tűnt, mint valaha.

“Ezek a budapesti srácok, ezek a budapesti srácok, ezek az igazi hősök” -motyogtam magamban, miközben kimásztam a pincéből az utcára.

November 7.

Néha, néha lövedékek csapódtak le körülöttünk, míg végül Istvánnal menedéket találtunk egy kis gyárban.

A munkások nagyon segítőkészek voltak, etettek minket, fedél volt a fejünk felett. Mivel veszélyes lett volna akkoriban magyar katonai egyenruhában sétálgatni a szovjet ellenőrzés alatt álló utcákon, munkásruhával is elláttak.

Két vagy három napot tölthettünk ott. Megkértek minket, hogy vigyünk utánpótlást a felkelők egy kis csoportjának, amelyik a közeli téren beásta magát egy épület pincéjébe. Nem volt nehéz odajutni, mivelhogy a környező házak pincéiben a falak átjárhatóak voltak; így soha nem kellett felmennünk az utcára. Aztán hosszú, hosszú csend következett, nem lehetett már órák óta még gépfegyver-tűzet sem hallani. Istvánnal kicsit habozva, feljöttünk a gyár pincéjéből.

Kikukucskáltam a gyár kapuján. Alig hittem a szememnek. Az utca túloldalán, egy romos ház sötét, homályos kapualjában az egyik kadéttársunk állt állig felfegyverkezve és a fegyverét valamire szegezte. De mire? Megint kikukucskáltam. Tőlünk körülbelül két utcasarok távolságra egy szovjet tank állt.

Megint kinéztem az utcára, mivel gondoltam, hogy a kadét a tankra fog tüzelni. És valóban tüzelt. A tank azonnal válaszolt. Az utca túloldalán, ahol a kadét állt, az egész kapualj összeomlott az épület egy részével együtt. István és én sietve visszatértünk a gyár pincéjébe.

Soha nem tudtam elfelejteni a kadét arcát. A gyenge, őszi napsütés halványan világította meg ennek a hős kadétnak az arcát. A harca kétségbeesett és reménytelen volt, de ő igazi hazafi volt. Amikor végre Istvánnal elhagytuk a gyár épületét, átmentem az utca másik oldalára és virágot akartam tenni arra a helyre ahol állt, – de arrafelé nem voltak virágok. Belenyúltam a zubonnyom zsebébe, ahová a katonasapkámat raktam és lassan letettem az összezúzott vakolatdarabokra, ami megmaradt a kapualjból, – ahol a kadét állt. Ez a nap egy szomorú, esős, egy nagyon szomorú novemberi nap volt Budapesten.

Az évek múlásával a kadét képe lassan elhalványult az emlékezetemben, de néha újra eszembe jut, magam előtt látom és kísért az ő kétségbeesett, de hősi harca.

Utoljára akkor láttam magam előtt nagyon világosan és élénken, amikor egy magányos kínai diák Beijingben megpróbálta megállítani a Tiananmen térre menetelő tankokat.

“Egy régi napló lapjából” kivonatok és kiegészítések az “Az 1956-os forradalom öröksége, öt résztvevő negyven évvel később”, című könyvből, Bessenyi György Kör, New Brunswick, NJ 1996, ISBN 0-910539-07-3.

Jegyzet: A Gábor Áron Tüzér Technikus Tiszti Iskola folytatása a Kossuth Lajos Tüzér és Tüzér Technikus Tiszti Iskola, amelynek utódja a jelenlegi Bolyai János Katonai Műszaki Kar, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem.

Fodor P. András

A forradalom idején Fodor P. András kadét volt a Gábor Áron Tüzér Technikus Tiszti Iskolában, Budapesten. 1956-ban hagyta el az országot. Az Egyesült Államokba való érkezése után gépészmérnöki oklevelet szerzett New Yorkban a Politechnikai Egyetemen (Politechnic University). További matematikai és mérnöki oklevelet szerzett a Columbia Egyetemen és a Londoni Városi Egyetemen, Angliában. Nagyrészt Londonban dolgozott, szakterülete a mélytengeri és part menti kőolaj- és gázkitermelés kutatása és megtervezése, továbbá kísérleti mélytengeri berendezések az Északi-tengeren és az egész világon. Jelenleg feleségével, Kathyval együtt Stamford városában, Connecticutban él. Részt vesz amerikai-magyar szervezetek munkájában. Nyugdíjas éveiben tovább kutat, konzultál, és előadásokat tart tudománytörténetből és műszaki tudományokból. Igyekszik megvalósítani régen vágyott irodalmi ambícióit.